

LENKAS SANTO DOMINGE arba JAUNOJI KREOLĖ

SOFIJA TYZENHAUZAITĖ
IŠ PRANCŪZŲ Į LIETUVIŲ KALBĄ VERTĖ
VIRGINIJUS BARANAUSKAS
(Tęsinys. Pradžią 2014 m. Nr. 3, ir Nr. 4)

Zora žingsniavo lėtai, galvą palenkusi, akis nuleidusi. Ant ilgų blakstienų žibėjo ašaros, panašios į švytinčią rasą, švelniais perliukais pasklidusią ant gėlių žiedlapių.

– Kodėl, – kuo švelniausiai paklausė jos Henrikas, – kodėl jūsų siela liūdi, nors jūs gyvybinga iš prigimties? Apsidairykite aplink, grožėkitės šiuo įvairiaspalviu vaizdu, puikios dienos atspalviais, dangumi slenkančiais žėrinčiais debesimis. Pažiūrėkite, kaip džiūgauja paukščiai ir žvėreliai. Žvilgtelkite į gausius flamingų pulkelius, raudonuojančius medžių viršūnėse, į tuos paukščiukus muses – lengvučius kolibrius, kurie geria žiedų nektarą ir jo prisisiurbę vėl sugrįžta į savo lizdus iš apelsinmedžio žiedlapių¹. Aplink gyvybė, meilė, laimė, mums šypsosi visa gamta, mus veda viltis, mūsų laukia meilė... o jūs, Zora, verkiate.

Zora palengva pakėlė galvą ir nedrąsiai žvilgtelėjo į Henriką. Šis pagaliau tarp ašarų išvydo besiskleidžiančią šypseną. Ji spustelėjo Henriko ranką ir kerinčiu balsu, kurio menkiausias gaidelės pasiekdavo sielą, ištare brangiausią išminktą lenkišką žodį... *kocham?*

– Mano širdies džiaugsme, – karštai šūktelėjo Henrikas, – pakartokite tą žodį, kuris toks nuostabus jūsų lūpose.

Zora pakartojo ir žavus raudonis nuskaistino jos baltą veidą. Ach, koks galingas ir neįveikiamas meilės žavesys, kurį puošia dar ir drovumas. Drėgnomis nuo ašarų akimis, jausmų kupinomis širdimis įsimylėjęliai atėjo prie koplyčios, kurioje netrukus turėjo būti pašventinta jų laimė. Tai buvo gamtos ir laiko uoloje išrausta ola. Šviesa patekdavo per plačią angą viršuje. Didelis bananmedis, į kurį rėmėsi altorius, vešliais lapais dengė visą olą ir atrodė, kad tie lapai per angą veržiasi į lauką. Ant vienos šakos kabojo krikščionių garbinamas simbolis. Priešais altorių stovėjo tėvas Anzelmas, vilkintis linine alba, ir laukė abiejų įsimylėjęlių. Šventoji bažnyčia turėjo netrukus pašventinti šią sąjungą ir leisti meilei triumfuoti. Šios bauginančios, šventos ceremonijos iškilmingumas, įspūdinga tyla, viešpataujanti šioje tik dienos prieblandos apšviestoje vietoje – viskas pripildė Henriko širdį pagarbos ir netgi baimės. Drebulys perbėgo jo gyslomis. Zora jaudinosi ne mažiau, bet buvo susikaupusi ir šią akimirką turbūt labiau kliovėsi Dievu nei savo

mylimuoju. Jos motina nenuleido nuo jos motiniško žvilgsnio. Jaunasis lenkas ir gražioji kreolė priklausė prieš altoriaus laiptelius ir tėvas Anzelmas prabilo. Jo balsas aidėjo po olos skliautais. Jis išmintingai ir švelniai paaiškino judviejų pareigas vienas kitam ir tai, kokius įsipareigojimus prisiekia prieš Dievą. Po trumpos įžangos pradėjo paprastą, bet ir gerokai bauginančią jungtvių priesaiką. Kiekvienas žodis smigo į sujaudintas širdis. Kunigas ant jų sujungtų rankų uždėjo stulą, Henrikas ir Zora pradėjo kartoti juos amžiams sujungiančią priesaiką...

Tą akimirką virš jų galvų pasigirdo laukiniai riksmas, siaubingas staugimas. Visi išsigandę pažvelgė aukštyn. Prie įėjimo į olą jie pamatė būrelį negrų, kurie pro bananmedį stengėsi prasibrauti į koplyčią. Tuo pat metu pasirodė ir įniršęs Zamtė. Jis sugrįžo į trobelę anksčiau nei buvo žadėjęs ir dabar siuto iš pykčio ir galvojo tik apie kerštą ir mirtį. Jį pamačiusi Zora nualpo, Henrikas išsitraukė kardą, pasirošęs ją ginti, net jeigu tektų paaukoti savo gyvybę. Zorą išplėšė iš jo rankų, sugriebė Leoną, ispaną. Tėvas Anzelmas veltui stengėsi, kad būtų išgirstas tame chaose, jo žodžiai negalėjo sujaudinti nuo žudynių surambėjusių barbarų. Henrikas, palaikomas Žako, kuris tebuvo ginkluotas tik durklu, veltui stengėsi priešintis įsiutusiams negrams, kurstomiems jų vado... Bet staiga, o, netikėta laimė, Dangaus siūstas išsigelbėjimas. Prie angos į olą Henrikas aiškiai išgirdo lenkų kalbą, savo draugų balsus. Iš tikrųjų tai buvo jo draugai, kuriuos atvedė Stanislovas. Padrąsintas jų pasirodymo, Henrikas sušuko:

– Pirmyn, greičiau, čiupkite Zoros pagrobėjus.

Stanislovas puolė kaip žaibas. Henrikas šoko ant Zamtė. Įniršęs negras veltui bandė atremti jam skirtus smūgius, jis negyvas krito nugalėtojiui po kojomis. Žuvus vadui, kiti negrai neteko drąsos ir pasidavė. Supratęs, kad jie nebepavojingi, Henrikas puolė iš olos. Jis pamatė Stanislovą, grįžtantį su savo kariais.

– Kur Zora, – iš tolo šaukdamas paklausė Henrikas, – kas atsitiko Zorai?

– Ji saugi, – nuramino Stanislovas, – nuvedžiau ją į trobelę ir jums nebereikia dėl jos jaudintis.

– Eime pas ją, – suskubo Henrikas.

– Beproti, – tramdė jį Stanislovas, – žinokite, kad turiu generolo įsakymą suminti jus aštuonioms dienoms. Gavęs įsakymą, keliau pas jus. Apvaizda leido man išgirsti negrų stūgavimus ir atvedė prie olos. Laiminkite Aukščiausiąjį, kuris jus išgelbėjo, ir, jei galite, paklauskite sveiko proto.

Sukrėstas Henrikas atidavė ginklą ir neįstengė ištarti nė žodžio. Atvykus į miestą teko išklausti vadų priekaištus dėl neprotingo elgesio. Jam patvirtino, kad Stanislovo atgabentas įsakymas galioja.

VIII SKYRIUS

Henrikas negalėjo nurimti dėl tokio žiauraus įsakymo, aštuonioms dienoms atskyrusio jį nuo tos, kurią dievino. Jis tikrai nemainė, kad Stanislovas iš dalies kaltas dėl tos nemalonės.

Stanislovas, gavęs pusbrolio laišką, kuriame šis aiškino nusprendęs vesti jaunąją kreolę, gerai žinodamas, koks karštas, ryžtingas ir tuo pat metu garbingas yra Henrikas, nusprendė surizikuoti, prirėkus netgi griebtis jėgos ir taip padėti Henrikui išvengti netinkamo žingsnio, juo labiau, kad dėl pusbrolio jis turėjo kitų planų. Stanislovas skubiai nuvyko pas generolą, papasakojo jam apie draugo ketinimus ir paprašė padėti sukliudyti Henrikui žengti ne-

protinę žingsnį, kurį galima pateisinti tik dėl jo jauno amžiaus. Generolas buvo jų abiejų draugas. Jam patiko Stanislovo uolumas, todėl sutiko padėti. Stanislovas tikėjosi, kad per arešto laiką jam pavyks paveikti pusbrolių, atskirti jį nuo aistros objekto bei pagydyti jo širdį. Supraskime, ką jis turėjo jausti, artėdamas prie olos, kurioje Henrikas ruošėsi visiems laikams nulemti savo likimą. Stanislovas laimino atsitiktinumą, dėl kurio santuokos ceremonija nutrūko tą akimirką, kai turėjo būti baigta.

Stanislovas ketino atvesti Henriką į protą, bet neketino veikti atvirai. Nusprendė labai atsargiai jį įtikinti, kad dėl planuojamos santuokos kils daug problemų. Jis pritarė, kad Zora iš tikrųjų yra angeliškas sutvėrimas, kad pusbrolių pakerėjo jos grožis, o ypač išskirtinis kilnumas, natūralus žavesys.

– Tačiau visa tai, – kalbėjo jis toliau, – nepakeis aplinkinių nuomonės dėl jūsų pasirinkimo, nes žmonės nelinkę keisti nuomonės.

– Ką gi, – šūktelėjo Henrikas, – aš atsisakau tokio pasaulio, kuris jos nepriima, niekina būtybę, kuri sutvėrta jį pagražinti. Įsikursiu čia, galų gale, mūsų likimas bus mirti šioje saloje.

– Keistos jūsų mintys, – papriestaravo Stanislovas, – ypač dabar, kai mums leidžiama išvykti. Generolas Lekleras ką tik mirė nuo geltonojo drugio, ar ir jūs norite tapti šios rykštės, pražudžiusios daugybę mūsų šaunių tėvynainių, auka? Pagaliau ar ketinate atsisakyti mūsų šalies, mums suteiktų vilčių, dėl kurių kovojame, ir gyventi čia pamirštas, nežinomas, nenaudingas pats sau, savo draugams, tėvynei? Ir visa tai prasidėjus karjerai, kurios laiminga ir puiki baigtis priklauso nuo jūsų paties?

Henrikas puolė draugui ant kaklo.

– Sutinku su tavimi, – ištrė, – įsakyk, aš paklusiui, bet nekalbėk apie tai, kad turiu palikti Zorą, nes tada mūsų draugystė baigsis.

– Henrikai, Henrikai, – įtikinėjo Stanislovas, purtydamas galvą, – jus akina aistra, bet jūs pamirštate, kad mūsų krašte melė neromantizuojama, ji labiau panaši į nuvytusį, o ne žydintį medį.

Henrikas daugybę kartų pasakė pusbroliui, kad nėra laisvas, kad garbė ir širdis verčia jį pasielgti būtent taip.

Kadangi arešto laikas dar nebuvo pasibaigęs, Henrikas prišnekino Stanislovą nuvykti pas Zorą ir paprašyti, kad ji su motina keliautų kartu su juo į Europą. Jis parašė Zorai ir paaiškino priežastį, kodėl neatvyksta pats. Stanislovas pabandė jį perkalbėti, bet, pamatęs Henriko ryžtą, nusileido, nors ir apgailėstaudamas, draugo reikalavimui ir nutarė įvykdyti prašymą.

Henrikas laukė jo sugrįžtant ir nerimaudamas, ir nekantraudamas. Jis nujautė, koks bus atsakymas. Jis jo ir norėjo, ir bijojo. Tokia žmogaus širdis. Vyrai niekada neatsiduoda visiškai. Jie visada turi slaptų minčių, slapta analizuoja save, rausiasi savo jausmuose. Stanislovas netrukus sugrįžo. Susijaudinęs ir patenkintas.

– Zora yra angelas, – kalbėjo jis draugui, – ji paaiškina jums, kas yra pareiga. Skaitykite, ką ji rašo.

Henrikas skubiai atplėšė laišką, kurį atgabeno pusbrolis. Zora rašė: „Mano motina susirgo iš baimės. Stebiuosi, kad pati esu sveika po to, ką jūsų draugas man pasakė ir ką jūs parašėte. Jūs gimėte ir užaugote Europoje, tad neturėtumėte nutraukti su ja siejančių ryšių. Aš esu gamtos vaikas ir paklūstu tik jai. Įžeisčiau ją, jei sekčiau paskui jus ir palikčiau motiną, kurios gyvybę pavojuje. Ji pasirašė Zora. Tik savo vardu.“

Perskaitęs laišką Henrikas be žodžių klausiamai įrėmė žvilgsnį į Stanislovą. Šis papasakojo, kad rado Leoną rimtai sergančią ir

išsigando, kad tai nebūtų geltonasis drugys. Zora kentėdama, bet ramiai išklaušė savo draugo pasiūlymo, tačiau motinos liga, atrodo, visiškai sujaukė jos jausmus. Pasibaigus arešto laikui, Henrikas iš karto nudūmė į trobelę. Stanislovas nelabai kliovėsi jo pažadais, tad panorė jį lydėti. Jis tapo širdį veriančios scenos liudininku – Henriko ir Zoros išsiskyrimo liudininku.

Atvykę į trobelę draugai rado Zorą prie motinos lovos išblykusių, susitaršusių, mylimojo akimis tūkstantį kartų gražesnę nei iki šiol. Pamačiusi Henriką ji užsidengė veidą, norėdama nusišlėpti sumišimą ir raudonį.

– Zora, – priekaištavo Henrikas, puldamas prie jos kojų, – taip jūs sutinkate savo vyrą! Argi aš jums nieko nebereiškiu?

Zora, išklaušiusi Henriką, praskleidė veidą dengusį šalį ir pažvelgė į jį švelnumo ir liūdesio kupinomis akimis.

– Jūs išvykstate, – tarė, – viskas baigta.

Leona sunkiai pasikėlė, sudėjo rankas ir silpnu balsu ėmė maldauti dukrą keliauti paskui ją, kuriam pasižadėjo. Zora nieko neatšakė, tik skausmingai pažvelgė į motiną ir ranka davė ženklą Henriku ir Stanislovui išeiti lauk.

– Eime, – pakvietė, – netrukdykime savo rūpesčiais motinos, jai labai reikia ramybės, – ir, lydima abiejų draugų, išėjo.

Lauke ji davė valią ašaroms. Keista jausmų ir pasiryžimo maišatis. Nei ašaros, nei maldavimai negalėjo pakeisti jos apsisprendimo.

– Keliaukite į Europą, – kalbėjo jam, – ir jei po kurio laiko nepasijusite laimingas, jei suprasite, kad tikroji laimė yra būti mylimam, grįžkite į Santo Domingą, čia rasite meilę kartu su Zora, kuri lieka viena, jus mylėdama ir apverkdama. Gal netrukus sutiksite kitą žmogų, kuris jums bus toks pat brangus, kaip aš, bet tas žmogus, patikėkite manimi, niekada nemylės jūsų taip, kaip vargšė Zora.

Henrikas labai susisielėjo ir privertė ją pažadėti atvykti pas jį į Europą, kai motina pasveiks. Atsisveikindamas padovanojo jai savo portretą. Zora mielai priėmė medalioną. Portrete mylimasis atrodė lyg gyvas. Paskui jausmingai, su palengvėjimu Zora atsiduso ir tarė:

– Su šiuo Henriku išsiskirsiu tik mirusi.

Stanislovas išsigando, kad tokie žodžiai neįveiktų Henriko apsisprendimo, ir paprašė jo nedelsti. Tą sunkią akimirką Zorai plyšo iš skausmo širdis. Ji kažką kalbėjo trūkčiojančiu balsu, o jos mylimasis vadino ją švelniausiais vardais ir tūkstantį kartų prisiekinėjo mylėsiąs tik ją.

Skausmo išsekinta Zora, matyt, nesuprato švelnybių. Ją slėgė supratimas, kad jis išvyksta ir ji stengė tik nerišliai kartoti:

– Taip toli! Gal visiems laikams! Atskirta jūros! Niekada jo nematysiu! O Dieve, o mama! Mintis, kad ji reikalinga motinai, grąžino jai jėgas ir stiprino jos dvasią. Ji paragino Henriką į kelią, ir jis išvyko neatsisveikinęs su Leona, baimindamasis, kad toks skausmingas išsiskyrimas jai gali pakenkti. Jis leidosi išvedamas Stanislovo, kuris neištvėrė, pats nesusigraudinęs. Ir kas būtų nesusigraudinęs, matydamas Zoros drąsą ir švelnumą, jos nepaprastą kilnumą, tai, kad iš pareigos motinai mergina paukojo meilę. Kad matytų savo mielą Henriką, ji užlipo ant uolos. Iškeliaujantiems taip stovinti Zora atrodė kaip Vilties simbolis. Vieniša, sustingusi, sukryžiuotomis ant krūtinės rankomis, vilkinti baltu rūbu, iš toli ji

(Nukelta į 66 p.)

(Atkelta iš 65 p.)

atrodė tarsi graži marmurinė statula ant uolos pjedestalo. Po kurio laiko ji išvydo, kaip fatališkasis laivas tolsta nuo kranto, nešdamas tolyn tą, kuris jai brangiausias. Netrukus Henrikas dingio jai iš akių. Tada liūdna ir susimąšiusi ji grįžo į trobelę, kur ją šaukė šventa pareiga.

IX SKYRIUS

Ilgą varginanti kelionė, sielvartas dėl skausmingo išsiskyrimo išsekino Henriko jėgas. Pasiekęs Prancūziją, jis netrukus susirgo. Gydytojai rekomendavo jam Barežo gydymuosius vandenis. Prieš išvykstant nusišypsojo laimė gauti Zoros laišką, kuriame ji aprašė savo vargus ir meilę.

PIRMASIS ZOROS LAIŠKAS

„Henrikas išvyko!.. Nuo uolos viršūnės pati mačiau, kaip nuo mūsų krantų tolsta laivas, gabenantis tą, kuris man brangiausias pasaulyje... O mano motina, argi tu ne tokia pat brangi, kaip ir Henrikas? Juk dėl tavęs leidau išvykti mylimajam ir nesekiau paskui jį. Bet argi galėjau tave palikti, juk aš esu tavo kančių vaikas?.. Ach, Henrikai, kaip ji susijaudino, kai aš puoliau į jos drebančias rankas ir sušukau:

– Jis išvyko, man likote tik jūs!

– Vaikelį mano, – susirūpino, – ką tu padarei? Man nebedaug liko, kodėl nepalikai manęs numirti!

Apkabinau jos kojas ir kalbėjau:

– Mama, argi Zora gali bausti jus už tai, kad davėte jai gyvybę? Argi galėjau jus palikti ir sekti paskui Henriką, savo vyrą. Jis man vyras, bet jūs – mano motina. Jus pirmąją išvydau ir pamilau. Deja, jei jus palikčiau, kieno ranka užspaustų jums akis? Dėl manęs jūs išliejote tiek ašarų, bet mirties valandą manųjų jūs neišsvysite. Ne, ne, tikrai neturiu dėl ko jums priekaištauti.

Po mano žodžių motina pakėlė akis į dangų ir sudėjo rankas.

– Zora, – tarė ji, – būk gera, išeišk, tada aš galėsiu lengviau numirti.

Netekusi jėgų išėjau. Negalėjau verkti, nors mano širdis buvo perpildyta skausmo. Nubėgau, bet tikriausiai nesuvokiamas instinktas nuvedė mane prie uolos, nuo kurios mačiau, kaip tu išvykai. Skausmas kreipė mano akis į ūkanotą vandenyną, jame ieškojau laivo, to plaukiojančio ženklą, kurį vizijose nudažiau tavo tautos spalvomis. Škart mačiau tik tuščias jūros platybes. Vieniša vaikštinėjau tuščiomis uolomis, į kurias dužo juodos niūrios bangos, ir gilioje tyloje stebėjau visa, kas mane supo. Sunku buvo atskirti, kur pilkšvų debesų pilnas dangus susilieja su bangomis, kurių tylus liūdnas ūžesys buvo vienintelis garsas šioje dykoje vietoje. Dienai baigiantys saulėlydžio nurausvintos kregždutės nardė visai greta manęs, sparnų galiukais liedsamos jūrą. Miegantys vėžliai plūduriavo netoli kranto, jūrų kirminai, nautilai, midijos nakčiai artėjant vienas po kito užvėrė savo kiautus. Gamta ruošėsi mėgautis ramiu poilsiu, o aš, apgaubta drėgnų vakaro ūkanų, nepajėgiau nultipti nuo uolos, taip, kaip magneto negalima atplėšti nuo metalo. Horizontas vis labiau niaukėsi. Palikau pakrantę ir lėtai pasukau į trobelę. Kai buvau visai netoli, mano ausis staiga pasiekė graudus inkštimas. Sustojau ir apsidairiau: tai buvo tavo ištikimasis šuo, kurį tu pamiršai. Ieškodamas šeiminingo jis atbėgo pas mane. Negaliu aprašyti, kaip nudžiugau ir nuliūdau jį pamačiusi. Apsipyliu ašaromis. Paėmiau tą gerą, ištikimą gyvulėlį ant rankų, o jis ir toliau inkštė.

– Eikš, – tariau, – bent jau tu manęs tikrai nepaliksi.

Paskui įėjau į trobelę. Išgirdusi mano balsą, atbėgo dona Marija.

– Garbė Dievui, Zora, – tarė ji man, – pagaliau sugrįžote. Suneirimau jūsų nesulaukdama. Eime pas Leoną, jį kenčia, nematydama jūsų šalia.

Nuėjau paskui ją. Lovoje gulinti motina, išvydusi mane, pakilo ir švelniai pašaukė mylimos dukters vardu. Atsiklaupiau prie jos lovos. Ji suėmė mano rankas, prispaudė prie krūtinės ir degančios kaktos. Ji tylėjo, bet jos žvilgsnis buvo toks jaudinantis, toks įtaigus. Jame atsispindėjo dėkingumas, sumišęs su motinos švelnumu.

Dona Marija davė jai atsigerti gaivinamojo gėrimo, paruošto iš anonos vaisių. Paskui įpylė į lempą gvianinės karapos aliejaus, pastatė ją priešais šventąjį paveikslėlį, atsiklaupė ir tyliai ėmė mels-tis, varstydama rožinį iš azalijos grūdų. Atsiguliuo ant demblio greta motinos lovos. Motina buvo labai nerami visą naktį. Nurimo tik auštant. Tada, palikusi motiną ir doną Mariją miegančias, išsmukau iš trobelės. Sugrįžau prie uolos, čia ketinau sukalbėti pirmąją ryto maldą. Atsiklaupusi nukreipiau žvilgsnį į dangų, o sielą į Dievą. Meldžiausi už motiną, už tave, Henrikai, ir pajutau, kaip palengva rimsta mano širdis. Graži gamta pripildė mane meilės. Jūra buvo rami. Saulė, apgaubta spindinčių, purpuru nuspalvintų debesų, kilo iš vandens. Ryto vėjelis atnešė iš kalnų citrinmedžių ir apelsin-medžių kvapą. Žydrėji garniai žirgliojo pakrante, tykodami žuvis, midijos vėrė geldeles dienos šviesai. Miško gilumoje aidėjo aštrus okos balsas, o flamingai spindinčiomis liepsnos spalvos plunksnomis telkėsi į gausius būrius. Gėrėjausi Kūrėjo sukurtais gamtos stebuklais ir nuolankiai vyliausi, kad jis teiksis išklaudyti mano maldą. Palikau pakrantę nurimusi. Ramybę mano sielai galėjo suteikti tik Dievas. Nuėjau į drėgesnę vietą paieškoti motinai melsvojo gencijono, nes girdėjau tėvą Anzelmą kalbant, kad jis puikus vaistas nuo karščiavimo. Pievoje radusi vaistų, prieš grįždama į trobelę, dar užsukau į daržą, kuriame auginu tavo padovanotus augalus iš Europos. Kaip nustebau, išgirdusi aiškiai keletą kartų ištartą savo vardą! Nevalingai ištariau tavo vardą ir tas pats balsas tučtuojau jį pakartojė. Labai susijaudinusi žengiau kelis žingsnius ir pamačiau savo žaliąją papūgą. Ji tupėjo ant kurukos medžio, kurio sunokę vaisiai ją priviliojo, ir kartojė tuos du vardus, kurių tu ją išmokei.

Rašau gana blogai, mielas Henrikai, bet supraskite – tai pirmas mano gyvenime parašytas laiškas. Neturiu ką daugiau rašyti, galiu kalbėti tik apie tave arba save. Tačiau tu tolsti, tavo laivas plaukia vandenyno platybėmis ir kartais man atrodo, ypač kai rašau, jog mudu dar kartu. Tačiau tai viso labo tik mano pamąstymai. Tu pirmasis išmokei mane šio subtilaus meno, kuriuo apdovanoti tik vyrai. Dėkoju gamtai už šią brangią dovaną. Mano mintys niekada nebūtų peržengusios šios žemės ribų. Dabar jos visada seks paskui tave. Tačiau, mano drauge, ar nemanai, kad mintys taip pat tampa mūsų vargų pradžia? Tu sakei, kad gyvūnus veda instinktai, jie nejučia taip, kaip mes, ir negali nieko numatyti, todėl turėtų būti laimingesni už mus... Jei nesugebėčiau mąstyti dabar, kai tavęs nebėra šalia, mylėčiau tave daug mažiau, galų gale tu galbūt pasidarytum man nebesvarbus. Noriu mąstyti. Šis laiškas pasiekė tave, mielas Henrikai. Kai tu užsikabinsi jį ant savo kaklo, prisimink, kad jis glaudėsi ant mano krūtinės. Siunčiu Žako į miestą, kad įteiktų laišką tavo bankininkui ir iškvieštų gydytoją mano motinai, kuriai jo, deja, labai reikia. Sudie, mano drauge, mano mylimasis, mano vyre, Sudie. Juk tu mane išmokei šį žodį, iki tavo išvykimo

niekada nebuvoau jo ištarusi... Jį reikėtų tarti tik mirties patale... Jis toks liūdnas. Jei mirsiu tavęs nepamačiusi, vienas žodis tau praneš, kas man nutiko. Tas žodis bus Sudie.“

Laiške švelniosios Zoros jausmai buvo tokie aiškūs, jog uždegė Henriko širdyje dar didesnę meilę, kurią ištrinti galėjo tik laikas. Atvykęs į Barežą, jis ne tiek stengėsi gydytis, kiek ieškojo žinių apie poną de Liunji. Norėjo jam parašyti, pažadinti jo širdyje Zoros prisiminimą ir paskatinti pripažinti savo mieląją dukterį. Taip pat norėjo pranešti apie savo apsisprendimą ją vesti, tačiau nuliūdo sužinojęs, kad pono de Liunji Prancūzijoje nėra. Jo žmona su vaikais gyvena dvare Bretanėje. Jis neapdairiai kreipėsi į ją dėl šio subtilaus reikalo. Beje, visi, ją pažinoję, manė, kad ji pavydi savanaudė moteris. Henrikas tuo metu gavo dar du Zoros laiškus.

ANTRASIS ZOROS LAIŠKAS

„Vėl rašau, nors nežinau, ar gauni mano laiškus, bet tavo Zorai bendrauti su tavimi nepaprastai malonu. Netikėjau, kad likusi viena turėsiu kuo pasidžiaugti, tad galimybė susirašinėti tikrai yra malonumas. Motinos sveikata man kelia didelį nerimą, ji silpsta diena iš dienos ir kentėdama tampa vis labiau apatiška. Nedovanočiau sau, jei būčiau ją palikusi. Jei mane slėgtų toks priekaištas, niekur žemėje nebegalėčiau tikėtis rasti savo laimę, net ir su tavimi, Henrikai.“

Ar žinai, koks dabar mano mėgstamiausias užsiėmimas? Radusi laiko tyrinėju Europos žemėlapi, kurį man palikai. Netrukus mokėsiu jį atmintinai, nes jis jau mano galvoje. Dažniausiai ieškau tavo šalies, Lenkijos, kuriai tu taip kilniai aukojiesi, kaip ir daugelis tavo tautiečių. Jūs sakote, kad didvyris pažadėjo sugrąžinti jums tėvynę. Deja! Bijau, kad tapote savo entuziazmo aukomis ir visi galite žūti nesulaukę, kol išsipildys jūsų viltys. Argi dėl laisvės susiradote sau šeiminką? Nors esu nemokyta ir paprasta, puikiai suprantu, jog jūsų padėtis buvo tokia, kad neturėjote galimybės rinktis, ir vienintelė jūsų viltis buvo sekti tą šviesulį, sakyčiau, liepsną, kurios spindesys apakino Europą, bet neapsaugojo nuo jūsų šalies padalijimo. Savo garbingais žygiais jūs įgijote šventą teisę į globėjo pagarbą ir dėkingumą, bet jei susiklostytų nenumatytos aplinkybės ir jūsų viltys, kurios, atrodo, labai pagrįstos, vieną dieną žlugtų, tada prisiminkite, mielas Henrikai, kad, praradus vieną galimybę, kita jūsų laukia Amerikoje. Patikėkite manimi, Henrikai, šiame neramiame pasaulyje tėvynė gali būti ten, kur randi taiką ir laimę. Jūs, be abejo, pasmerksite mano mintis, nes esate įkvėptas patriotizmo. Prisimenu, jūs tvirtinote, kad geras pilietis bevelys likti nelaimingas savo šalyje, nei laimingai gyventi kitoje valstybėje. Pastebiu, kad ėmiau kalbėti apie dalykus, kurių mano protas neaprėpia, o jūsų nebėra greta ir negalite toliau manęs mokyti. Suprantu, kad mano mintys padrikos, o mano protą reikia lavinti. Nekaip atodyčiau jūsų Europoje, kur nelavintas protas visiškai nevertinamas. Tačiau jūs minėjote, kad daugybė moterų, kurios nėra nei gražesnės, nei labiau išsilavinusios už mane, pasisukiojusios aukštojoje visuomenėje ir įgijusios įgūdžių, išsikovoja savo vietą. Prašom pasakyti, kokie tai įgūdžiai? To negaliu suprasti, nes esu vargana laukinukė.

Yra dar vienas dalykas, kurį man sunku suvokti. Jau žinojau, kad Europoje vyrai neištikimi, bet nemaniau, kad moterys juos mėgdžioja. Jūs man paaiškinote priežastis. Sakėte, kad jos koketuoja, kitaip sakant, labai stengiasi patikti, ir tai jas stumia į nedorus poelgius. Man atrodo labai keista, kad gali norėti būti mylimas, bet pats nesi pasiruošęs mylėti. Tai kam tada stengtis? Kam leisti dau-

gybę pinigų ir dėti tiek pastangų. Aš jus pamilau, nes jūs man patikote. Pamilau net nesusimąčiusi ir nieko jums apie tai nesaikiau, visa kita man nesvarbu, esu tuo įsitikinusi. Moterų koketavimą kursto tuštybė, bet iš kur ta tuštybė? Iš jų sėkmės ir jūsus, vyrų, pagyrų, be abejo. Nustokite dėl to skųstis. Jos tampa koketėmis, nes nori jums patikti, tad dėl jų ydos kalti jūs. Kalbu su jumis, mielas Henrikai, lyg jūs galėtumėte mane girdėti ir iš karto atsakyti. Jūs turbūt juoksitės iš mano kvailų samprotavimų, bet aš jums iš anksto atleidžiu už tai, nes bijau tik, kad Henrikas manęs nepamirštų, kai susitiks tas mielas, gundančias moteris, mokančias suderinti meną patikti su tuo, ką joms davė gamta. Kaip tarp jų jums patikti su tuo, ką joms davė gamta. Kaip tarp jų jums atrodyčiau aš? Nuomonę apie mane susidarys iš anksto, nes esu mergina be vardo ir turto, neverta dėmesio gražuolė, pusiau laukinė. Trumpai – gamtos vaikas. Ar neturėčiau baimintis, kad tos Europos gražuolės, kurių grožį ir protą išlavino menas ir mokslas, ištrins paprastutės Zoros atsiminimą? Argi ji gali tvirtai kliauti europiečio ištikimybe? Argi Henrikas bus vienintelis, apsaugotas nuo papročių laisvumo, būdingo, kaip sakoma, jums visiems.

Tavo paveikslas, su kuriuo niekada nesiskiriu, stiprina mano meilę ir aš ja tikiu. Tavo kilnus, nuoširdus, atviras veidas negali apgaudinėti. Nuostabios lūpos dera su žydomis, labai švelniomis akimis. Jos man švelniai kartuoja ir toliau kartos tuos nuostabius žodžius: „Myliu tave“. Kai tu dar buvai čia, nelabai kreipiau dėmesio į tavo portretą, tu man atrodei tūkstantį kartų gražesnis. Nuolat mačiau tą pačią šypsena, tą pačią išraišką, tą patį žvilgsnį. Ką gi, dabar myliu tave beveik tokį patį, tad žiūrėdama į portretą žaviuosi amžinu tavo švelnumu.

Man patinka kartoti lenkiškus žodžius, kurių tu mane išmokei, ypač „Kocham“. Man atrodo, kad jo skambesys atitinka prasmę, nes jį tariant norisi atsidusti. Dar neišdrįsau dainuoti arba sugroti lenkiškų dainų, nes mazurkos tempas svetimas mano sielos būsenai. Kai išgirstu, kad dona Marija groja tą dainą, sprunku tolyn. Kai tu išvykai, nebekreipiu dėmesio į savo apdarus. Nebežiūriu į savo atvaizdą upelių vandenyje, nebepinu girliandų, kurios tau taip patiko. Mano plaukai, kurių ilgomis kasomis tu gėrėjaisi, nuolat susišiaušę. Aš nuolat liūdžiu, tik tau rašydama pralinksmėju. Tik tada, kai kalbu su tavimi, mano mintys praskaidrėja, siela nurimsta, likusį laiką mane slegia nepaguodžiamas liūdesys. Be to, nuolat matau, kaip kenčia vargšė motina! Tavo vargšė Zora negali nė sekundę atsipalaiduoti. Jei bent galėčiau vėl pamatyti garbingą Anzelmą, išmintingą mokytoją, dvasios tėvą (deja, kito niekada neturėjau)... Jis savo patarimais, ramiais, išmintingais žodžiais įkvėptų man nuolankumo. Mano motina labai silpna, tad stiprybės man tikrai neprisideda, bet dėl jos kovaju užsispyrusi, o tai didelė parama man pačiai. Dona Marija nuolat sielvartauja dėl sūnaus, nes apie jo likimą nieko nežino. Ji nudirba buitines darbus, gieda psalmes arba kalba rožinį tuo metu, kai mama ilsisi. O aš kasdien einu ant uolos. Nuo jos kalbuosi su tuo, kurio rankose visos malonės, su dieviškuoju gynėju nuo nelaimių, su nekaltumo ir dorybės saugotoju. Gal jis išklausys mano maldą, globos tave ir mus vėl suves!“

TREČIASIS ZOROS LAIŠKAS

„Mielas Henrikai, ką tik sužinojau, kad gausiu tavo laišką anksčiausiai po trijų mėnesių. Koks skausmas, koks apmaudas, juk mane guodė viltis juos gauti kiekvieną mėnesį! Kaip sunku susitai-

(Nukelta į 68 p.)

(Atkelta iš 67 p.)

kyti su šia netektimi, man atrodo, kad jau antrą kartą iš manęs atimama tai, ką myliu. Pirmasis viltį iš manęs atėmė ir mano skausmą išvydo motinos gydytojas. Matydama mano liūdesį motina dūsavo. Greta jos privalau slėpti savo rūpesčius, nes mano ašaros gaudina jos širdį. Ji trumpina savo gyvenimą, manydama esanti dėl visko kalta. Tu mane pažįsti ir, be abejoj, žinai, kiek man kainuoja nutylėti tai, ką jaučiu, nes mano jausmai liepsnoja. Nesugebu nieko slėpti nei apsimitinėti, nesugebu įveikti pradinio impulso ir visai nemoku dėtis abejinga. Teks keliauti į Europą, jei noriu išmokti. Deja, kiek kartų mano širdyje žiebėsi noras ten atsidurti! Tikrai ne spindinti visuomenė, masinantys menai, gausūs rafinuoti malonumai kursto mano norus ir smalsumą. Ne, spindesys negali manęs apakinti. Jis ne vargšei Zorai. Jos siekimas, džiaugsmas esi tu, ir tik tu. Spindintis gyvenimas be tavęs tikrai manęs nesudomins. Didybė, turtai yra vertybės, kurios man nepažįstamos, taigi negaliu jų geisti. Henrikai, prašau Dangaus tyro ir ramaus gyvenimo, jei mano kuklūs norai gali būti išklaustyti.

Vieną vakarą ant uolos kalbėjau įprastą maldą, pakėliau akis į mėnulį, jo šviesa ant jūros bangų žėrė ilgas sidabrinės gijas. Žvelgdama į blyškų nakties deglą leidausi į švelnias miglotas svajas. Godojau, kad šią akimirką ir tu sėdi ant laivo denio ir taip pat stebi mėnulį, o mūsų mintys susisieka per tą melancholišką dangaus kūną... Negaliu tau apsaityti, kokie žavūs tie kerai... Manau, kad mane apėmė melancholija, ach, ji daug mielesnė nei triukšmingas linksnumas. Jis palieka po savęs tik nepakenciamą tuštumą, o melancholija pripildo širdį malonių ir gilių jausmų. Maldauju tavęs, mielas Henrikai, kaskart, kai Europos danguje pamatysi mėnulį, prisimink savo Zorą. Mūsų skausmingas išsiskyrimas daug ką pakeitė: bėgo laikas, keitėsi orai, metų laikai. Ar galima gyventi taip išsiskyrus? Geriau mirti, nei apie tai galvoti. Kodėl neleidai man likti laiminga neišmanėle? Dabar leisčiausi nešama malonių svajų. Įsivaizduočiau, kad tu regi savo Zorą, sėdinčią ant jūros kranto, apsivilkusią muslino suknele, susitaršiusiais plaukais, su žydrų dedešvų vainiku ant galvos, įsmeigusią akis į mielą dangų. Tavošios Zoros akys, kaip tu sakydavai, gyvenimo žavesys ir skausmas (koks prieštaravimas!), dažnai plūsta ašaromis, prisiminus Henriką. O aš regėčiau savo draugą, giliai užsisvajojusį, supamą žmonių, kurių jis beveik nemato, ir visai nesiklauso, ką jie kalba. Matau jį vilkintį tamsiai mėlynos ir tamsiai raudonos spalvų uniforma, su kardu prie šono, tuo kardu, kuris atėmė gyvybę žiauriajam Zamtė. Matau, kaip tu pasiremi galvą ranka, o kita laikai vėliavą, kuri visada plevėsuoja garbės laukuose, ten, kur pavojus. Štai kokiomis maloniomis svajomis aš kaitinu savo vaizduotę ir, tyliai brazgindama gitarą, improvizuoju vienintelį siužetą. Mano dainos labai liūdnos. Jose nebėra pavasario, paukščių, girių ir laukų, tie dalykai manęs nebetrūkia, jie prarado žavesį. Atrodo, kad gamta nebe tokia miela, liko tik prisiminimai. Dainuoju tik apie išsiskyrimo sunkumus ir meilę. Kodėl aš dainuoju? Tu nebegali manęs girdėti. Mano balsas dingsta miškų gelmėse, kartais manęs besiklaudydama nutyla lakštingala, mano balsą pasigauna ir atkartoja kalnų aidas. Tokie mano džiaugsmi, arba tiksliau – skausmai. Turiu baigti pokalbį su tavimi, mielas Henrikai. Žako laukia, kol galės nunešti mano laišką į miestą. Atsisveikinu su tavimi, bet tikrai nesakysiu sudie, tai mirties žodis.“

Henriko sveikata gerokai pasitaisė ir, kai baigėsi maudynių se-

zonas, jis galėjo palikti Barežą, bet piniginiai reikalai, prieš vyksiant į Paryžių, privertė keliauti į Italiją. Ten jis gavo keletą Zoros laiškų ir iš jų sužinojo, kad mirė geroji, nelaimingoji Leona.

KETVIRTASIS LAIŠKAS

„Mielas Henrikai, nepakeliamas liūdesys užplūdo po vienintelės džiaugsmo valandėlės, kurią patyriau tau išvykus. Tą dieną, kai pasiunčiau Žako į miestą, vaikštinėjau pakrante, laukdama jo sugrįžtant. Ilgai laukti neteko. Pamačiau besileidžiantį nuo kalno. Su juo ėjo senis, vilkintis rudu drabužiu. Jis žingsniavo sunkiai ir ramstėsi gumbuota lazda. Iš karto pažinau garbingąjį tėvą Anzelmą. Susūkau iš džiaugsmo ir nudūmiau jo pasitikti.

– Ach, tėve, – kalbėjau, – koks dangaus angelas, išklauses mano karštų maldų, jus globoja ir siunčia čia?

Tėvas Anzelmas paaiškino, kad po to, kai kilus neramumams turėjo trauktis iš atsiskyrėlio buveinės, persikėlė į Prancūzijos kšulyje esantį brolių hospitaljerų vienuolyną, o ten jį pakirto gana sunki liga. Kai jau, nepaisydamas labai silpnos sveikatos, ruošėsi grįžti į savo buveinę ir pasidomėti, kas ištiko jam brangius žmones, netikėtumas suvedė jį su Žako ir šis papasakojo apie visas mūsų nelaimes. Tada tėvas Anzelmas nusprendė suteikti mano motinai dvasinę pagalbą. Pasiūliau įsikbti į mano ranką ir, eidama greta, atidžiai klausiausi.

– Mano dukra, – kalbėjo jis švelniai šypsodamasis, – jūsų jaunystė palaiko mano senatvę.

– Ach, tėve, – atsakiau aš, – kad ir jūsų išmintis galėtų paremti mano silpnumą!

Ir man išsprūdo atodūsis.

– Žinau, – guodė, – kas jus liūdina, ir iš visos širdies užjaučiu dėl jūsų kančių, bet saugokitės, mano dukra, kad liūdesys jūsų neįveiktų, nepasiduokite pykčiui. Dievas jums siunčia išbandymų, jis tikrai jus paguos. Saugokitės, mano vaike, sielos audrų. Meilė, patikėkite mano žilais plaukais, tėra egzaltuotos vaizduotės svaja, iliuzija, maloni chimera. Jūs verkiate to, kurį jūsų širdis išsirinko būti kartu visą gyvenimą. Dievas jį iš jūsų atėmė, bet jo valioje jį ir sugrąžinti. Jei dangaus valia jis jums skirtas, tai niekas visatoje negalės pasipriešinti jūsų sąjungai. Tačiau, mano dukra, neužliūliukite savęs maloniomis viltimis, stiprinkite savo sielą, nes likimo smūgiai gali jums kirsti tada, kai mažiausiai būsite tam pasirėngusi. Jūs dar nepažįstate vyro širdies, nežinote, kokie nepastovūs jo geismai, nežinote ir to, kokie blogi gali būti žmonės. Apsiginkluokite drąsa, jei negalite pasiryžti visko atsisakyti.

Vos baigė, mes jau buvome prie trobelės durų. Įėjus į kambarį, kur ligos patalė gulėjo mano motina, jis ištarė tokius žodžius:

– Palaiminti, kurie liūdi, nes jie bus paguosti.

Išgirdusi šį didingą balsą motina pakilo.

– Ach, mano tėve, – tarė ji, – iš tikrųjų Dievas, mūsų tėvas, siunčia jus išklaudyti mano paskutinį atodūšį. Deja, jaučiu, kad artėja metas, kai jūsų paguodos man labai reikės.

Tėvas Anzelmas priėjo prie mano motinos, kuri buvo tokia nusilpusi, kad nebegalėjo garsiau kalbėti. Padaviau jam kėdę, o pati atsistojo už nugaros, troškau paslėpti plūstančias ašaras.

– Jūs kenčiate, – prakalbo tėvas Anzelmas, – bet kūno kančios neprilygsta sielos kančioms. Ar turite kokią neišsakytą skausmą?

– Dievas mato, – atsakė mano motina, – tokio neturiu, tik bijau palikti našlaitę! Tėve, paskutiniu metu man neduoda ramybės mintis, kad paliksiu Zorą vieną pasaulyje!

– Vieną pasaulyje, – įsiterpė jis, – argi Dievas nėra visur? Argi Zora bus vieniša su juo? Dukra mano, metas atsakyti laikinos paguodos ir nukreipti savo sielą nuo to, kas netvirta. Jūsų siela turi ieškoti tikrosios paguodos ir stiprybės, kuri padės išlikti gyvai po mirties. Reikia atsakyti žemiškų gėrybių ir krikščioniškai tikėti. Pakelkite akis į dangų, pažvelkite į teisiųjų buveinę, perkratykite savo sąžinę ir melskite Dievo malonės. Kas kenčia, tas ir paguodžiamas. Guodžiantis Dievas kartu ir atleidžia, nes jis paguodžia tik visiškai atleidęs.

Klausėme pagarbiai, tikėdamos jo žodžiais. Kiek pamąščiusi motina pareiškė norą viena pasikalbėti su tėvu Anzelmui.

Išėjau laukan ir patraukiau į sodą išsiverkti. Tačiau nenujaučiau, kad baisioji akimirka visai greita. Netrukus atėjo tėvas Anzeltas. Jis atrodė susijaudinęs ir susimąstęs.

– Mano dukra, – pradėjo, – nesitraukite nuo savo motinos, kol ji dar su mumis.

Skausmas, Henrikai, visko išmoko. Aš puikiai supratau tuos lemtingus žodžius, bet apsimėčiau, kad suvokiau ne viską, nes nenorėjau dar labiau išsuduoti. Sugrįžau pas motiną. Nebepaliksiu jos iki tol, kol išsiskirsime amžiams. Baigiu šį laišką, jis iškeliaus, kai dangus bus nulėmęs mano likimą.“

PENKTASIS LAIŠKAS

„Henrikai, Henrikai, viskas baigta. Mirštu iš skausmo. Mano motinos nebėra. Kaip dar turiu jėgų apie tai rašyti, jei negaliu net mąstyti? Jau trys dienos, kai ji užbaigė savo varganą gyvenimą. Tėvas Anzeltas nesitraukia nuo manęs, tėviškai ir krikščioniškai mane globoja. Ach, mielas Henrikai, mūsų mylimi žmonės tampa mums brangesni tada, kai turime atsiveikinti su jais visiems laikams... Niekada nebuvau taip stipriai, taip giliai prisirišusi prie motinos, kaip tada, kai teko su ja atsiveikinti. Kad numalšintų mano skausmą, tėvas Anzeltas dažnai kartoja, kad mano motina dabar su angelais.

– Verkite, mano dukra, – kartoja jis, – bet nesiskųskite, nes jūs skųstumėtės dėl to, jog ji laiminga.

Jis meldžiasi su manimi. Kaip puiku melstis kartu su garbingu žmogumi! Tai patepimas. Tai didelė meilė. Kartoju tai, ką jis sako, nes dėl beribio skausmo nerandu kitokių žodžių. Išsiskyrimo akimirka buvo baisi ir jaudinanti! Pirmą kartą susidūriau su mirtimi, ji pagrobė iš manęs vienintelį turtą, kurį turėjau žemėje... Atleisk, mielas Henrikai, tą akimirką apie tave negalvojau, visa buvau su ja. Su kokia angeliška kantrybe ji skatino mane būti kantrią, dorą... susitaikyti su likimu. Ji rūpinosi tik tuo, kad aš lengviau ištvėrčiau netektį.

– Nuramink savo skausmą, – prašė ji, – jei nori, kad numirčiau laiminga ir rami. Nesisielok, kad aš palieku šią ašarų pakalnę, nes tik dėl tavęs nešiau gyvenimo naštą.

Mirties patale ji kalbėjo apie gyvenimą. Aš atsakydavau tik rauda, sunkiai slepiamais atodūsiams, nes kalbėti neįstengčiau. Drebdama laikiau motiną, priglaudusi ją prie krūtinės. Ji liepė pasiimti dokumentus, kuriuos laikė po savo pagalve.

– Tai laiškai, – paaiškino, – portretas ir jūsų tėvo pažadas vesti. Kai manęs nebebus, keliaukite, vaikeli, ir susiraskite jį Prancūzijoje. Pasakykite jam, kad nelaimingo jo meilės, o gal greičiau neapykantos, objekto nebėra. Tegul pripažįsta tave savo dukra, tesutinka būti tavo tėvu ir aš melsiu jam dangaus atleidimo ir visų dangiškų malonių.

Skausmingi prisiminimai visiškai išsekino jos jėgas. Ji krito ant mano rankų ir raudojome drauge. Paskui ji išblyško ir užmerkė akis... Ėmiau aimanuoti... atsivėrė durys ir įėjo tėvas Anzeltas su gydytoju. Tėvas vilkėjo lininę albą ir nešėsi Šv. Komuniją. Tada motina atsigavo. Aš iš pagarbos atsiklaupiau ir iš visos širdies meldžiausi mūsų dieviškajam Viešpačiui!

Žvelgiau į žilus plaukus, dvasingą žvilgsnį ir man pasidingojo, kad tėvas Anzeltas – vienas iš apaštalu... Skausmo buveinė mano akyse virto garbinga šventykla, kurioje tikėjimas palaiko dorą ir kovoja su mirtimi... Tėvas Anzeltas priėjo prie motinos. Ji, įkvėpta antgamtinių jėgų, pasilenkė prie Šv. Komunijos, ir jos akyse švietė dangiška šviesa. Ji jausmingai susuko:

– Kur tu, mirtie!

Panoro atsikelti, prilaikiau ją. Ji atsiklaupė ir ėmė melstis. Koks giedras buvo jos veidas. Visi žiūrėjo į ją, aš lioviausi verkti. Šventas susizavėjimas mane įkvėpė ir ašaros išdžiūvo. Gydytojas paėmė ją už rankos ir davė ženklą tėvui Anzelmui. Šis iškilmingai priėjo ir ėmė garsiai kalbėti žodžius, ir jo žodžiai smigo giliai į širdį.

– Atiduokite savo sielą Dievui.

Ji pakėlė akis ir rankas į dangų, paėmė jai paduotą Nukryžiuotąjį ir prispaudė prie savo krūtinės.

– Mano Dieve, – ištare mirštančiu balsu, – atsiduodu į tavo rankas.

– Tekeliauja jūsų krikščioniška siela, – atsiliepė tėvas Anzeltas, – ir tesusijungia su Kūrėju. Ji užmerkė akis ir išleido paskutinį atodūsi. Aš atsitokėjau. Puoliau prie jos giliai raudodama. Teko jėga atplėšti mane nuo jos kūno, laikiau jį apkabinusi ir norėjau sušildyti savo kvapu ir glamonėmis. Mane išnešė nualpusią. Aš atsipeikėjau, bet skausmas draskė mane. Tėvas Anzeltas griežtai pažvelgė į mane.

– Tikėjimas, – tarė, – nedraudžia verkti, bet draudžia pulti į neviltį.

Tie žodžiai grąžino savitvardą. Puoliau jam po kojomis, maldaudama atleisti mano silpnybę. Jis mane pakėlė, o jo žvilgsnyje atsispindėjo švelnus gailestingumas.

– Dukra mano, – tarė, – tokia dangaus valia.

Ramūs, didingi žodžiai apmalšino mano sielos skausmą. Gerasis vienuolis netuščiažodžiavo, mane guosdamas. Sielvartaudama aš nebūčiau jo ir girdėjusi, užtat jo ašaros riedėjo kartu su manosiomis.

– Verkite, mano dukra, – dažnai kartojo jis, – ir jums palengvės.

Dona Marija, Žako liūdėjo ir kentėjo kartu su manimi.

Naktį po tokios liūdnos dienos meldėmės. Tėvas Anzeltas bu-dėjo prie mano motinos kūno. Lempos kambaryje skleidė gedulin-gą šviesą. Girdėjau, kaip vienuolis dusliu nuo senatvės balsu gieda Litaniją už mirusius:

– Kelkis, nušviski, Siono kalne, ir pakilk iš dulkių. Nusimesk vergo rūbą ir apsigaubk nemirtingumu. Žydėjau kaip gelė, išdžiū-vau kaip laukų žolė.

Vos išaušo, tėvas Anzeltas, padedamas Žako, prikirto žydinčių tulpmedžio šakų, surišo jas su karčiųjų arbutų, molūgų stiebais ir lianomis, padarė iš jų neštuvus, ant jų paguldė mano motinos kūną.“

Tęsinys kituose numeriuose

¹ Visi Henriko laiškai buvo paklaidinti.

² Čia autorės teiginys, šiaip jau kolibriai lizdus suka iš lapų ir kerpių.

³ Myliu (lenk., vertėjo pastaba).